

tendre en quin sentit la teologia és una ciència universal. Allò universal (Merlan es refereix aquí a la definició d'*An.post.*) no és el més abstracte sinó allò present en tot ésser, precisament la dualitat d'ésser i no-ésser o, el que és el mateix, u i múltiple. Per això mateix no hi ha contradicció entre ciència de l'ésser en tant que ésser i teologia, que en tant que filosofia primera és universal puix que la ciència que estudia allò més universal és la ciència dels elements constitutius de tota *ousia* i és, per tant, la ciència de l'ésser en tant que ésser i no en tant que ésser determinat com en les ciències particulars. Això es reforça per una lectura de *Met*, K, 3-7 on es veu en quin sentit una filosofia és primera: la prioritat és ontològica i correspon a un *Ableitungssystem* (sistema de derivació, on, per exemple, l'estudi dels elements de les matemàtiques és primer per relació a la geometria i l'aritmètica). Això no vol dir que Aristòtil no hagi efectivament criticat en alguns punts la derivació del sensible a partir de les idees, sinó que ell també, com Espeusip, Xenòcrates i els acadèmics en general, comparteixen un realisme conceptual i accepten una realitat suprasensible i només en el si d'aquest realisme que, durant un temps, Aristòtil ha compartit, és possible una teoria de l'ésser en tant que ésser.

Aquest capítol de Merlan va iniciar un debat que contribuï a ampliar l'estudi sobre l'origen i evolució dels conceptes aristotèlics de filosofia primera, teologia i ontologia.

El propi editor de la versió italiana, tan proper a Merlan en d'altres ocasions, Reale, tot i acceptar que la universalitat de la metafísica no és la de l'abstracció, no pot acceptar aquesta interpretació.

Tampoc Mansion, qui defensa la distinció entre *metaphysica generalis* i *metaphysica specialis*. Düring considera els passatges en què es basa Merlan superats per la teoria madura del llibre Λ on *ousia* és entesa com *Existenz*.

Aubenque considera apòcrif el llibre K i contraposa la filosofia primera, teològica, a la metafísica com a ontologia.

La relació entre teologia i ontologia és objecte d'un examen en la segona part del seu llibre, on Aubenque arriba a la conclusió que es tracta de dues ciències diferents amb objectes diferents i amb una relació de *mimesis*: les unitats del sensible imiten la unitat de Déu; la ontologia és l'estudi de la unitat en el món sublunar i la teologia l'estudi de la unitat en Déu.

El llibre acaba amb una conclusió on es fa balanç del significat que la tripartició de l'ésser i de la filosofia tenen a la llum de les investigacions encetades. L'obra que presentem és una traducció molt interessant que es completa amb una àmplia introducció de Reale, una bibliografia de l'obra de Merlan i uns útils índexs.

Sergi Mas

L'«ARXIU DE TEXTOS CATALANS ANTICS» I ELS ESTUDIS ARNALDIANS. Ressenya bibliogràfica dels estudis i de les edicions de textos referents a Arnau de Vilanova apareguts en els deu primers volums

1. Introducció

L'«Arxiu de Textos Catalans Antics» (en endavant «ATCA»), anuari per a l'edició i estudi de textos catalans anteriors al segle XIX, ha complert amb el volum corresponent a l'any 1991 els seus deu primers anys.¹ Enhorabona, doncs, al seu director i fundador, el prof. Josep Perarnau, i al secretari, Dr. Jaume de Puig.

Atès que, entre els diferents autors i temes tractats per l'anuari, Arnau de Vilanova ocupa un lloc destacat —tant que les aportacions de l'«ATCA» han representat un impuls intens als estudis arnaladians—, no sembla gens superflu d'aplegar en aquestes pàgines, en forma de ressenya bibliogràfica, aquests dits estudis.

Fidel a la pròpia estructura interna de l'«ATCA», dividiré les diferents aportacions segons que siguin «articles», és a dir edicions i estudis de textos, «notes i

1. En ocasió d'aquest decenni Josep Perarnau ha publicat les *Taules dels volums I-X* (Barcelona 1992) on, a més de la presentació i l'índex, l'estudiós o possible lector trobarà l'esquema del contingut de cada volum, una taula temàtica i una taula de col·leccions o revistes resumides.

documents» i estudis bibliogràfics (butlletins, recensions i notícies bibliogràfiques).

2. *Ressenyes bibliogràfiques*

2.1. *Articles*

1. Josep PERARNAU I ESPELT, *El text primitiu del «De mysterio cymbalorum Ecclesiae» d'Arnau de Vilanova. En apèndix, el seu «Tractatus de tempore adventus Antichristi»*, dins «ATCA», VII-VIII (1988-1989), 7-169.²

Amb el *Tractatus de tempore adventus Antichristi (DA)* i el *De mysterio cymbalorum (DMC)* comença la polèmica escatològica entre Arnau de Vilanova i els teòlegs professionals. Llevat d'alguns fragments, ambdós textos romanien inèdits. Sense envair les previsible característiques pròpies de la futura edició crítica de les obres espirituals completes d'Arnau de Vilanova, el *DMC* és ofert (53-107), segons l'autor, en «mínima edició crítica», prenent com a base el manuscrit presentat a Bonifaci VIII, el més antic, conservat actualment a la Biblioteca Corsiniana de Roma, volum 40. E. 3. En l'aparat crític hom dona també raó del Vat. lat. 3824 i del Vat. Borgh. 205. Tres aparats, el ja esmentat crític, el de comentaris i el de fonts, que solen ocupar força més extensió que la mateixa obra d'Arnau de Vilanova, complementen el text. Dues taules, una de tots els mots del *DMC* (108-129) i l'altra de les seves citacions bíbliques —també les del *DA*— (130-133), arrodoneixen l'edició. El text del *DA* (134-169) és la transcripció del Vat. lat. 3824.

Precedeix l'edició dels textos arnalldians un estudi (7-52) on Josep Perarnau examina el contingut i la significació d'ambdues obres en el seu context religiós, cultural i polític, i en la mateixa vida de mestre Arnau.

2. Josep PERARNAU I ESPELT, *Guiu Terrena critica Arnau de Vilanova. Edició de la «Quaestio utrum per notitiam Sacrae Scripturae possit determinate sciri tempus Antichristi»*. En apèndix, tres fragments de teòlegs contemporanis relatius a la tesi escatològica arnalldiana, dins «ATCA», VII-VIII (1988-1989), 171-222.³

Edició (183-212) de la «quaestio» de Guiu Terrena contra les tesis d'Arnau de Vilanova, segons el Vat. Borgh. 39, de característiques idèntiques a l'anterior (estudi introductor i [171-182] —on l'autor posa de manifest la gran repercussió de la polèmica encetada per mestre Arnau—, text, aparat textual, de fonts, de comentaris, taula de mots, taula de citacions de la Bíblia. Guiu Terrena (des)qualifica les tesis profètico-escatològiques d'Arnau de Vilanova de «molt temeràries».

Fragments relatius a la polèmica de Pere d'Alvèrnia (213-218), Vat. lat. 932, de Joan Quidort de París (218-221), Lazari de Soardis, Venetiis 1516 i de Nicolau de Lira (221-222), Vat. lat. 982, completen l'article.

3. Josep PERARNAU I ESPELT, *L'«Ars catholicae philosophia» (primera redacció de la «Philosophia catholica et divina») d'Arnau de Vilanova. Edició i estudi del text. En apèndix, les dues lletres que acompanyaven les còpies destinades a Bonifaci VIII i al Col·legi Cardenalici i les requestes a Benet XI i al cambrer papal en seu vacant. Edició i estudi del text*, dins «ATCA», X (1991), 7-223.⁴

La *Philosophia catholica* no és un escrit directament polèmic, però, redactada poc després de les obres profètico-escatològiques de París, n'és un complement i una concreció pastoral. L'edició crítica de Josep Perarnau no es basa —com és de preveure que ho farà la futura edició crítica de totes les obres espirituals— en el Vat. lat. 3824, sinó en

2. Vegeu-ne recensió de Francesco SANTI dins «ATCA», IX (1990), 377-380; i de Jaume MENSA dins «Revista Catalana de Teologia», XV (1990), 457-461.

3. Vegeu recensió de Jaume MENSA citada en la nota anterior.

4. Recensió de Jaume MENSA dins «ATCA», XI (1992).

el text més primitiu, Vat. lat. 9968, i dona raó però, en l'aparat textual, tant del dit Vat. lat. 3824, com del Vat. Borgh. 205 i del del romà Collegio Internazionale Sant'Alberto dei Carmelitani, ms. III, Varia I.

Després de la introducció (7-56) trobem el text (57-162) amb els tres aparats: de variants, de fonts i de comentaris. Segueix la taula alfabètica de tots els mots. Atès que el text va ésser enviat al mateix Papa i als Cardenals, Josep Perarnau inclou en apèndix les dues lletres (197-198 i 199-200). Completen l'apèndix la *Protestatio, praesentatio ac supplicatio Benedicto XI* (201-214) i la *Protestatio facta Perusii* (215-218). Finalment la taula de citacions bibliques dels diferents textos arnaldians (219-223).

2.2. Notes i documents

4. Josep PERARNAU I ESPELT, *Tres notes entorn de la Biblioteca Papal: I. L'exemplar del «De mysterio cymbalorum» d'Arnau de Vilanova ofert a Bonifaci VIII. II. Què és la «Ciginina». III. «Scriptores (Illuminatores) librorum domini nostri Pape» a Peníscola, 1411-1413*, dins «ATCA», VI (1987), 299-303, 304-306, 307-311.⁵

D'aquestes tres notes ens interessa particularment la primera. Descripció i estudi del manuscrit 40.E.3 de la Biblioteca Corsiniana que conté el *De mysterio cymbalorum* i les diferents epístoles amb què Arnau de Vilanova l'acompanyà per enviar-lo a diferents destins. L'esmentat manuscrit, anterior al Vat. lat. 3824, era dirigit al mateix papa i és pres per Josep Perarnau com a base per a l'edició del tractat (vegeu fitxa núm. 1).

5. Vegeu notícia bibliogràfica de Josep PERARNAU dins «ATCA», VII/VIII (1988-1989), 562 (núm. 4629).

6. Recensió de Jaume MENZA dins «Revista Catalana de Teologia», XV (1990), 457-461; i notícia bibliogràfica de Josep Perarnau dins «ATCA», X (1991), 585.

7. Josep PERARNAU a la pàgina 278 conclou: «Arnau de Vilanova no sols no anomena fra Martín d'Ateca compatriota seu, ans explica que, en el moment adequat per a fer constar el detall, aquest no fou esmentat, cosa que converteix el silenci en indicador fort de la manca de tal 'compatriotisme'».

8. *Deduction des droits du Roi sur les Royaumes de Sicile et de Naples contre les pretentions du Roi d'Espagne*, còpia manuscrita de Carpentras, Bibliothèque Inguimbertaine, ms. 240, fr. 1-39.

9. Recensió de Jaume MENZA dins «Revista Catalana de Teologia», XV (1990), 457-461; i notícia bibliogràfica de Josep PERARNAU dins «ATCA», X (1991), 585.

5. Josep PERARNAU I ESPELT, *Noves dades biogràfiques de mestre Arnau de Vilanova*, dins «ATCA», VII-VIII (1988-1989), 276-282.⁶

Primera dada: en contra de les tesis de John Benton, segons les quals Arnau de Vilanova hauria anomenat l'aragonès Martín d'Ateca «compatriotae meae» [sic], Josep Perarnau argumenta que l'esmentada frase de l'*Antidotum contra venenum effusum per fratrem Martinum de Athecae* es refereix a unes persones presents a la Cort romana a Perusa. És més: en altres moments adequats en els quals seria lògic fer aquesta menció a la pàtria comuna d'ell mateix i de Martín d'Ateca, no la fa.⁷

Segona: el *De zona Pellicea*, segons que es desprèn de la mateixa obra i del procés inquisitorial de Maguèrite Porète i de Guiard de Cressonessart, provocà un canvi en l'actitud negativa de Guiard de Cressonessart a sotmetre's a la Inquisició. El *De Zona pellicea* hauria estat escrit entre la tardor de 1307 i l'abril de 1309.

Tercera: segons una informació de Pierre Dupuy⁸ Arnau de Vilanova hauria demanat al rei Robert de Nàpols el títol de Rei de Jerusalem a favor de Frederic de Sicília.

6. Josep PERARNAU I ESPELT, *Fragments en català del tractat perdut d'Arnau de Vilanova «De fine mundi» en una disputa entorn de les previsions escatològiques (Vilafranca del Penedès i Barcelona, 1316-1317)*, dins «ATCA», VII-VIII (1988-1989), 282-287.⁹

Troballa d'un fragment del *De fine mundi*, obra d'Arnau de Vilanova esmentada a la Sentència de Tarragona

(1316), però perduda. Josep Perarnau descobrí el fragment, en català, en un pergami que serví de farciment de cobertes d'un volum notarial de l'Arxiu Provincial de Girona.¹⁰

2.3. Estudis Bibliogràfics

2.3.1. Butlletins

7. Francesco SANTI, *Orientamenti bibliografici per lo studio di Arnau de Vilanova, spirituale. Studi recenti (1968-1982)*, dins «ATCA», II (1983), 371-393.¹¹

Francesco Santi en aquest butlletí bibliogràfic recull abundant informació sobre Arnau de Vilanova. Malgrat que el títol podria fer pensar que l'autor se centra exclusivament en els anys 1968-1982, la realitat és que abasta un període de temps molt més extens, si bé és cert que dels anys assenyalats trobem un major nombre d'estudis. Les informacions són estructurades segons un plantejament genètic-evolutiu que divideix la història dels estudis arnaldians en quatre generacions.

2.3.2. Recensions i notícies bibliogràfiques

Les recensions de l'«ATCA» solen ésser força extenses. A més d'una exposició objectiva del contingut de l'estudi recensionat, hi podem trobar una autèntica valoració crítica.

8. Recensió de Josep PERARNAU del llibre Francesco SANTI, *Arnau de Vilanova. L'obra espiritual* (Història i Societat, 5), València, Diputació provincial 1987, dins «ATCA», VI (1987), 345-348.

10. Signatura: *Protocolos notariales. Notaris de Girona, núm. 8 (Guillem des Quer). Pergamins procedents de cobertes.*

11. Posteriorment va ésser integrat, en català, amb el títol *Panorama dels estudis i perspectives de recerca*, al seu llibre *Arnau de Vilanova. L'obra espiritual* (Història i Societat, 5), València, Diputació Provincial 1987, 41-73. Notícia bibliogràfica de Josep Perarnau dins «ATCA», IV (1985), 583; i de P.P. dins «Archivum Franciscanum Historicum», LXXVIII (1985), 319.

12. Arnau de Vilanova, òbviament, és un dels «divinatores et sompniatores» mencionats en el títol.

13. Articles, 432 pàgines; notes i documents, 40; butlletins, 22; recensions, 16; i notícies bibliogràfiques, aproximadament, 28-30.

14. De Ramon Llull i el lul·lisme: 12 articles, 2 notes i documents i 21 recensions.

15. En els 10 primers volums s'han publicat un total de: 43 articles, 40 notes i documents, 10 butlletins bibliogràfics, 180 recensions i 7034 notícies bibliogràfiques.

9. Recensió de Josep PERARNAU de l'estudi de Pierangela Giglioni, *Il «Tractatus contra divinatores et sompniatores» di Agostino d'Ancona: Introduzione e edizione del testo*,¹² dins «Analecta Agustiniana», XLVIII (1985), 4-111, dins «ATCA», VII-VIII (1988-1989), 328-330.

10. Recensió de Danielle JACQUART dels diferents volums apareguts (II, III, IV, XV, XVI) de les *Arnaldi de Villanova Opera Medica Omnia* (a cura de Luis García Ballester, Juan A. Paniagua i Michael McVaugh) dins «ATCA», IX (1990), 380-384.

11. Recensió de Francesco SANTI de l'article [núm. 1] de Josep PERARNAU, dins «ATCA», IX (1990), 377-380.

Les notícies bibliogràfiques són, per regla general, breus i objectives. Cada volum de l'«ATCA» dedica una bona quantitat —per terme mig una vintena— d'aquestes notícies a Arnau de Vilanova. De les 7034 notícies dels 10 primers volums, unes dues-centes són d'Arnau de Vilanova o de temàtica arnaldiana.

3. Observacions crítiques

D'un total d'aproximadament 6000 pàgines (pertanyents als 10 primers volums), 540 són dedicades exclusivament a Arnau de Vilanova.¹³ Quant al nombre d'unitats d'«articles», «notes i documents», «butlletins bibliogràfics», «recensions» i «notícies bibliogràfiques», les sumes pugen a 3, 3, 1, 4 i unes 200 respectivament. Si comparem aquestes dades amb, per exemple, les referents a Ramon Llull¹⁴ i amb les absolutes,¹⁵

veurem que Arnau de Vilanova, sense ésser tan estudiat com Ramon Llull, és un dels autors preferits de l'«ATCA».

Si confrontéssim la quantitat d'estudis publicats sobre Arnau de Vilanova dins l'«ATCA» amb els publicats dins d'altres revistes, anuaris o col·leccions, constataríem un clar protagonisme d'«ATCA» en els estudis arnaldians.

Els «articles», les «notes i documents», les «notícies bibliogràfiques» i dues de les quatre «recensions» són de la mateixa persona, el prof. Josep Perarnau. El butlletí bibliogràfic i una recensió són signats per Francesco Santi, l'altra recensió per Danielle Jacquart. Josep Perarnau¹⁶ i el jove investigador italià, Francesco Santi¹⁷ són, ben segur, els es-

16. Estudis de Josep Perarnau sobre Arnau de Vilanova: (fins al 1982) Josep PERARNAU, *Los manuscritos vilanosos en las bibliotecas Casanatense y Angélica*, dins «Anthologica Annua», XXI (1974), 185-248; *Dos tratados «espirituales» de Arnau de Vilanova en traducción castellana medieval: «Dyialogus de elementis catholice fidei» y «De helemosina et sacrificio»*, dins «Anthologica Annua», XXII-XXIII (1975/76), 476-630; intervenció dins *Tavola Rotonda, Chi erano gli Spirituali*, dins Societá Internazionale di Studi Francescani, *Chi erano gli Spirituali. Atti del III Convegno Internazionale*, Assis 16-18 Ottobre 1975, Assis 1976, 263-312 (la intervenció de Josep Perarnau, en concret, 276-287); *Dos tratados «espirituales» de Arnau de Vilanova en traducción castellana medieval: «Dyialogus de elementis catholice fidei» y «De helemosina et sacrificio»* (Monografías, 25), Roma, Publicacions del Instituto Español de historia eclesiástica 1976; *Sobre el Concilio Provincial de Tarragona del 1312*, dins «Analecta Sacra Tarraconensia», XLIX (1976), 145-154; *Trobada de tractats espirituals perduts d'Arnau de Vilanova*, dins «Revista Catalana de Teologia», I (1976), 489-512; *Nuevos datos sobre los beguinos de Galicia y su vinculación con el Camino de Santiago*, dins «Anthologica Annua», XXIV-XXV (1977/78), 619-643; *L'«Alia Informatio Beguinorum» d'Arnau de Vilanova* (Studia, Textus, Subsidia, II), Barcelona, Facultat de Teologia de Barcelona 1978; *La declaración del beguino gallego fray Alonso de Mellid, sobre los orígenes del Cisma de Occidente*, dins «Anthologica Annua», XXVI-XXVII (1979/80), 619-633; *Noves dades sobre beguins de Girona*, dins «Annals de l'Institut d'Estudis Gironins», XXV (1979/80), 237-248; *Tractats espirituals d'Arnau de Vilanova en la Biblioteca del Cardenal Nicolau de Cusa (1401-1464)*, dins «Revista Catalana de Teologia», VI (1981), 77-88; *Una altra carta de Guiu Terrena sobre el procés inquisitorial contra el franciscà fra Bernat Fuster*, dins «Estudios Franciscanos», LXXXII (1981), 383-392.

(A partir del 1982) *Un text català de Ramon Llull desconegut: la «Petició de Ramon al papa Celesti V per a la conversió dels infidels» Edició i estudi*, dins «ATCA», 1 (1982), 9-43; *Permis episcopal de vot de virginitat a un matrimoni de Vilafranca del Penedès (1331)*, dins A. MANENT, J. MASSOT, A.J. SOBERANES, *Contribució a la Història de l'Església Catalana. Homenatge a Mossèn Joan Bonet i Baltà*, Montserrat, Publicacions de l'Abadia de Montserrat 1983, 41-49; *El lul·lisme, de Mallorca a Castella a través de València. Edició de l'art abreujada de confessió*, dins «ATCA», 4 (1985), 61-172; *Butlles de tema franciscà en el Vat. Ross. 476*, dins «Estudios Franciscanos», LXXXVII (1986), 719-729; *Tres notes entorn de la Biblioteca Papal: L'exemplar del «De mysterio cymbalorum» d'Arnau de Vilanova ofert a Bonifaci VIII*, dins «ATCA», 6 (1987), 299-311; *Arnau de Vilanova. Metge, diplomàtic, teòleg (?), 1240?-Gènova, 1311*, dins *La nostra gent. Història de Catalunya. Les arrels*, I, Barcelona, Plaza i Janés, editors 1988, 164-168; «*Frater Geraldus Petri, notarius Ville Franche*», dins Josep Maria SANS I TRAVÉ (coordinador), *Estudis sobre història de la Institució Notarial a Catalunya en honor a Raimon Noguera*, Barcelona, Fundació Raimon Noguera 1988, 97-105; *El text primitiu del «De mysterio cymbalorum Ecclesiae» d'Arnau de Vilanova. En apèndix el seu «De tempore adventus Antichristi»*, dins «ATCA», 7/8 (1988-1989), 7-169; *Fragments en català del tractat perdut d'Arnau de Vilanova «De fine mundi» en una disputa entorn de les previsions escatològiques (Vilafranca del Penedès i Barcelona 1316-1317)*, dins «ATCA», 7/8 (1988-1989), 282-287; *Guiu Terrena crítica Arnau de Vilanova. Edició de la «Quaestio utrum per notitiam Sacrae Scripturae possit determinate scribi tempus Antichristi»*. En apèndix, tres fragments de teòlegs contemporanis relatius a la tesi escatològica arnaldiana, dins «ATCA», 7/8 (1988-1989), 171-222; *Noves dades biogràfiques de mestre Arnau de Vilanova*, dins «ATCA», 7/8 (1988-1989), 276-282; *Sobre el protocol hebreu de la «Disputa de Barcelona» del 1263*, dins «ATCA», 7/8 (1988-1989), 272-275; *Francescanesimo ed eremitismo nell'area catalana*, dins *Eremitismo nel francescanesimo medievale. Atti del XVII Convegno Internazionale* (Assisi, 12-13-14 ottobre 1989, 167-185; *Profetismo gioachimita catalano da Arnau de Vilanova a Vicent Ferrer*, dins *Il profetismo gioachimita tra Quattrocento e Cinquecento. Atti del III Congresso Internazionale di Studi Gioachimiti* (S. Giovanni in Fiore, 17-21 settembre 1989), 401-414; *L'«Ars catholicae philosophiae» (primera redacció de la «Philosophia catholica et divina») d'Arnau de Vilanova. Edició i estudi del text. En apèndix, les dues lletres que acompanyaven les còpies destinades a Bonifaci VIII i al Col·legi Cardenalici i les requestes a Benet XI i al cambrer papal en seu vacant*, dins «ATCA», 10 (1991), 7-223.

17. Bibliografia arnaldiana de Francesco SANTI, *Orientamenti bibliografici per lo studio di Arnau de Vilanova, spirituale. Studi Recenti (1968-1982)*, dins «ATCA», 2 (1982), 371-395; *Gli «Scripta spiritualia» di Arnau de Vilanova*, dins «Studi Medievali», XXVI, (1985), 978-1014; *Per lo studio di Arnau de Vilanova: nota sul manoscritto C279 della Biblioteca Marucelliana de Firenze*, dins «Estudios Franciscanos», LXXXVII (1986), 967-978; *Arnau de Vilanova. L'obra espiritual* (Història i societats, 5), València, Diputació Provincial de València 1987; *L'Eleganza della Sposa. Nota sull'Oriente nella letteratura Escatologica di Arnaldo di Vilanova*, dins «Estudi General», 9 (1989 = *El debat intercultural als segles XIII i XIV. Actes de les I Jornades de Filosofia Catalana*, Girona, 25-27 d'abril de 1988), 61-77; *La ripresa degli studi su Arnaldo da Villanova. Prospettive storiografiche e pubblicazioni recenti*, dins «Anuari de la Societat Catalana de Filosofia», III (1989), 7-18.

tudiosos que més treballs han publicat sobre l'Arnau de Vilanova espiritual en els darrers temps.

Les «notícies bibliogràfiques», com hem vist, són molt nombroses. M'atreviria a dir que, en la mesura que —humanament parlant— això és possible, aquestes notícies si no són totalment exhaustives molt poc se'n falta. Resumeixen, no caldria dir-ho, els estudis mèdics i els espirituals, i donent raó d'investigacions sobre manuscrits, d'edicions de textos, de notes sobre manuscrits, de recerques de caràcter doctrinal i de presentacions generals de diccionaris, enciclopèdies, manuals d'història de la filosofia, de la literatura, de la teologia, de la ciència, etc. Amb la lectura d'«ATCA» hom pot tenir la seguretat d'estar perfectament al dia dels estudis arnaldians.

D'altra banda, els estudis arnaldians publicats en aquests deu anys d'«ATCA» han contribuït enormement a aprofundir en els temes arnaldians més debatuts. Resumim ni que sigui de forma massa general i a grans trets aquestes aportacions:

a) En primer lloc hom ha posat de manifest, per bé que aquest és un llarg camí per a recórrer, que alguns dels escrits considerats d'autoria arnaldiana segura, entre les quals comptem la fins ara tinguda com l'obra més representativa del pensament d'Arnau de Vilanova, l'*Expositio super Apocalypsi*, són d'atribució dubtosa.

Les investigacions per tal de fixar la llista d'obres autèntiques de mestre Arnau esdevenen urgents. En aquest sentit s'ha programat la «I Trobada Internacional d'Estudis sobre Arnau de Vilanova», del 6 al 8 d'abril de 1994, que tindrà com a un dels dos objectius el debat sobre les obres dubtoses, tant mèdiques com teològiques. El segon: esbrinar les relacions entre les obres mèdiques i les espirituals.

b) A conseqüència de l'edició i estudi de nous textos hom ha anat dibuixant una imatge d'Arnau de Vilanova, en alguns aspectes ben diferent de la tradicionalment admesa, que tindria algunes de les

seves principals característiques en la instrumentalitat de tota doctrina (especialment en les obres polèmiques), en el seu radical i original espiritualisme, i en la impossibilitat d'encasellar-lo en un moviment religiós-cultural determinat de l'època (joaquimisme, espiritualisme franciscà...).

Deu anys d'«ATCA» comencen a ésser anys, però hem d'esperar que aquest temps només sigui el principi d'una publicació que per la seva qualitat, curiosa presentació, puntualitat, entre les moltes virtuts encomiables, ha d'ajudar a situar la investigació catalana a un nivell ben reconegut internacionalment.

Només ens resta desitjar al professor Josep Perarnau que durant molts anys pugui dirigir l'«ATCA», amb l'encert que ho ha fet fins ara, i treballar amb aquella abnegació i dedicació que el caracteritzen; i agrair a l'Institut d'Estudis Catalans i a la Facultat de Teologia de Catalunya tan valuosa publicació.

Jaume Mensa i Valls

Benoît PATAR, *Le Traité de l'âme de Jean Buridan [De prima lectura]*, (Édition, étude critique et doctrinale. Ouvrage couronné par l'Académie royale de Belgique), Louvain-La Neuve, eds. de l'Institut Supérieur de Philosophie; Longueuil (Québec), eds. Du Préambule, 1991 (Col. Philosophes Médiévaux, tome XXIX).

Benoît Patar és doctor en filosofia i lletres, deixeble del professor F. Van Steenberghen, i ha publicat totes les seves obres a les *Éditions du Preambule* de Longueuil (Québec). Presenta ara una monumental edició crítica del comentari de Johannes Buridanus al *De anima* aristotèlic. És presumible que l'immens treball que culmina amb aquestes gairebé mil cent pàgines no s'hagués pogut realitzar sense els recolzaments financers que es citen a les primeres planes.¹ Però el soberbi esforç s'ho val. Aquesta obra va dreta a impactar notablement dins del panorama dels estudis burida-

1. L'obra ha estat subvencionada per la *Fédération canadienne des Études humaines* (depenent del *Conseil de recherches en sciences humaines du Canada*) i pel *Ministère des Affaires culturelles du Québec*.